

Kovács Éva

Az olvasás és az írás tanítása Montessori módszerével a budapesti Batthyány Lajos Általános Iskolában

Maria Montessori pedagógiája a ma pedagógusainak is sok újszerű megközelítést, felfogást, eszközt ajánl az írás, az olvasás és a nyelvtani ismeretek tanításához. A budapesti Batthyány Lajos Általános Iskola pedagógusai már 10. éve Montessori-szemléletű módszert alkalmaznak. A cikkben olvasható Maria Montessori rövid életrajza és munkássága, emellett tájékoztatást nyújt a magyarországi Montessori-iskolákról is. A munka nem tudományos, elméleti igényrel, hanem gyakorlati példákkal, ötletekkel mutatja be a Montessori-szemléletű tanítást. Betekintést nyújt az időbeosztás, a szervezési lehetőségek és a munkaformák alkalmazásába. Bemutatja a módszerre oly jellemző eszközöket, amelyek biztosítják a gyermekek személyre szabott oktatását. Az írás célja az, hogy megismertesse az érdeklődőkkel a módszer frissességét, aktualitását és előnyeit, valamint kedvet adjon a Montessori-pedagógiához, talán még a kipróbálásához is.

Maria Montessori pedagógiája

Maria Montessori Olaszországban született 1870-ben, Chiaravalle településen. Iskolai tanulmányait Rómában végezte kitűnő eredménnyel. Már ekkor megmutatkozott tanulási merészsége, hiszen egyetlen leányként műszaki középiskolába járt. Jó eredménnyel fejezte be tanulmányait, majd egy évig a műegyetemen tanult, s később sikeresen átiratkozott az orvosi karra. Kiváló és szorgalmas hallgatónak ismerték meg hallgatótársai, s harcos egyéniségnek, aki legyőzi a hatóságok ellenállását. Olaszországban elsőként végzett és helyezkedett el orvosnőként.

Rómában egyetemi tanársegédként dolgozott a pszichiátriai klinikán, a gyermekidegosztályon. Ott jutott arra a felfedezésre, hogy a szellemileg sérült és fogyatékos gyermekek gyógyításában nemcsak az orvosi diagnosztika, a gyógyítás és az ellátás fontos, hanem a nevelés, a fejlesztés és a tanítás is. Megfigyeléseit a gyenge tehetségű gyermekek állami iskolájában mélyítette el, ennek vezetését ugyanis a fiatal orvosnőre bízta. Ekkor kezdődött meg gyakorlati nevelő munkája. Mélyrehatóan kutatta Seguin és Itard könyveit, de az olvasásra, írásra, számolásra kidolgozott eljárásaikat nem követte. Itard (1774–1834) francia orvos, olyan módszert alakított ki, amelynek segítségével az értelmi fogyatékos gyerekek, illetve az érzékszervi fogyatékkal élők fejleszthetővé váltak. Itard elmélete alapján Seguin (1812–1880, francia orvos) kidolgozta a fogyatékos gyerekek nevelésének módszerét, amelyhez eszközöket is ajánlott: például különböző felületű és tapintású tárgyakat, felfűzhető gyöngyöket stb.

Ezután Montessori érdeklődése a pedagógia felé irányult, ezért pszichológiát és pedagógiát tanult a római egyetem bölcsészettudományi karán. Gyakorlati munkájából és elméleti kutatásaiból azt a következtetést vonta le, hogy új alapokra kell helyezni a pedagógiaelméletet és a gyakorlatot egyaránt. 1907-ben került sor az első Casa dei Bambini megnyitójára, ahol lehetősége nyílt módszerét óvodás gyermekeken kipróbálni.

Később a saját eszközeivel felszerelt intézeteket hozott létre. A megfelelően berendezett környezetben önállóan megoldható és gyakorolható feladatokra építette fel a pedagógiáját és a gyermekek tevékenységét.

Montessori pedagógiájának pillérei a következők:

- a környezet berendezése: elérhetőség, variálhatóság, nyitott polcrendszer, kis bútorok;

- a szabad mozgás lehetősége;
- a szabad választás lehetősége;
- az érzékeny fázisok, periódusok tiszteletben tartása;
- az érzékszervek bevonása a tanulási folyamatba;
- az önálló tevékenykedés lehetősége Montessori-eszközökkel;
- az önellenőrzés biztosítása;
- a pedagógus szerepe: megfigyelő, támogató, háttérből segítő, „Segíts, hogy magam csinálhassam!” jelszavának megalkotása.

Maria Montessori pedagógiájának kulcskérdése az, hogy a gyermek természeténél fogva aktív, ezért a tevékenységek által tanul, s az ismétlések, a gyakorlások során önmagát fejleszti. Eszerint akkor nevelhetjük legeredményesebben a gyermeket, ha felismerjük valós szükségleteit, és hagyjuk önállóan cselekedni. Így tehát a szülőknek és a pedagógusoknak is az a feladata, hogy élni segítse a gyermeket, és megteremtse a szabad önfejlődés lehetőségét.

A Montessori-pedagógia előkelő helyet foglal el a világban, hiszen több mint 70 országban alapítottak Montessori-óvodákat, -gyermekotthonokat, -iskolákat és -gimnáziumokat.

Magyarországon a rendszerváltás után Csepelen alakult meg a Montessori Centrum- alapítványi iskola, ahol Montessori-módszerrel oktattak az 1–8. osztályig. Az alsó tagozat egy teremben tanult, körülbelül 10–12 fővel, míg a felsősök egy másik osztályban tanulhattak 8–10 fővel. Az iskola létszáma körülbelül 20–22 fő volt. Ez az alapítványi iskola később megszűnt. Jelenleg Budapesten a II. kerületben működik a Gyermek Ház alapítványi iskola, amely ugyancsak Montessori-pedagógiát alkalmaz. A XIV. kerületben a Padlizsán Iskolában pedig 1–4. osztályig folyik Montessori-szemléletű oktatás. Az ország más területein több kezdeményezés volt e módszer iskolai alkalmazására, de pár év után ezek az újítások elhaltak.

1998-ban a budapesti I. kerületi Batthyány Lajos Általános Iskolában megteremtettük a tárgyi és személyi feltételeket ahhoz, hogy a Montessori-módszert bevezessük. Azért írom mindezt többes számban, mert kolléganőmmel, Jávor Júliával együtt gondoltuk ki, alapítottuk meg, dolgoztuk ki és valósítottuk meg az első Montessori-szemléletű osztályt, az iskola és az önkormányzat engedélyezésével és segítségével. Ez a szemlélet nagy sikernek örvend a gyerekek, a szülők és a pedagógusok körében, és már 10. éve folyamatosan indítunk Montessori-szemléletű osztályokat. A 8. osztály után pozitív visszajelzéseket kapunk a különböző iskoláktól, ahova felvették tanulóinkat.

Az írás és az olvasás tanítása

A gyermekek számára a nyelv tanulmányozása szórakoztató tapasztalat, amely belső késztetéséből fakad. A gyermek érdeklődését az előkészített környezet biztosítja és tartja fenn. A gyakorlatok a nyelv minden területén – szókincsbővítés, olvasás, írás – egységet képeznek, ezért egyik sem hagyható el. Az esetlegesen elmaradt feladatokat Montessori ajánlása szerint későbbi korrigáló munka során pótolhatjuk. Fontos szempont a teljességre nevelés, amely magában foglalja az ökológiai szemléletet is. Ennek értelmében minden dolog fontos egy másik dolog szempontjából, az ember felelősséggel tartozik cselekedeteiért, és ezzel is hozzájárul ahhoz, hogy fenntartsa a természeti erők egyensúlyát. Montessori pedagógiája a természeti és kulturális ismereteket a nyelvi anyagban is valóságos összefüggéseiben mutatja be. Reményei szerint a módszer szemléletében részesülő diákok megértik, hogy a kozmikus terv egy kozmikus feladatot is magában foglal, tudatos, felelősségteljes hozzájárulást az emberek részéről. A nyelv ebben a vonatkozásban tehát nem egy tantárgy, hanem segítség és felkészítés a valós életre.

A Montessori-féle írás- és olvasástanítás, valamint a nyelvtani alapozás metodikájából ízelítőül egy-két gondolatot és gyakorlatot szeretnék bemutatni, a teljesség igénye nélkül. A magyarországi gyakorlatban a Montessori-féle anyanyelvi nevelés, olvasás- és írástanítás tanterve még nem jelent meg.

A Montessori-pedagógia szerint a nyelv alapvető fontosságú, mert képessé teszi az embert a gondolatok kicserélésére, egységesíti az egész emberiség gondolkodásmódját az egyes nemzedékek fejlődésén keresztül. Az olvasással és az írással kinyithatjuk az összegyűjtött, rögzített és az írás segítségével könyvekben felhalmozott emberi ismeretek kincsés tárházát. A kommunikáció e nagyszerű ajándékát nemcsak tantárgyként kell felfogni, hanem viselkedésünkkel a gyerekből is kiválthatjuk a nyelv iránti csodálat, szeretet érzését. Montessori úgy gondolta, hogy a gyermek 3 éves koráig elsősorban környezetének nyelvét sajátítja el. Felfogása szerint a gyermek szókincsét tapasztalati úton, szenzomotoros eszközök segítségével fejleszti és pontosítja. Csak a nélkülözhetetlen bizalom légkörében tud az önkifejezése fejlődni.

A beszéd után az írás elsajátítása következik, amely megelőzi az olvasást, de ez a kezdeti írás nem azonos a betűírással, hanem próbálkozások sorozata a gyermek gondolatainak vizuális megjelenítésére, közvetítésére. Az önkifejezés (self-expression) egyik formája, amely érdeklődést és öntevékenységet vált ki a gyermekekből.

A valódi írást megelőzi az indirekt előkészítés, amely nem más, mint olyan vonzó tevékenységek sorozata, amelyek a szükséges szellemi és manuális képességeket fejlesztik (pl. az érzékelést fejlesztő gyakorlatok során a kéz finommozgása fejlődik, a gyakorlat felkészíti a kezet az ellenőrzésre, a pontos mozdulatokra). A manuális tevékenységet a mindennapi élet gyakorlataival készíthetjük elő, amelyek segítenek a figyelem fejlesztésében, és előfeltételei a feladatok kitaró elvégzésének is. Remek fejlesztő a fém kiegészítő figurák körberajzolása, ez segíti a pontos, könnyed, laza ceruzavezetést. Montessorinál nincsenek betűelemek, nem épít az írás tanítása különböző formákra, amelyek egymáshoz rendezve betűkké alakulnak. A fémforma sem erre való. Ez az eszköz pusztán a pontos ceruzavezetést, a helyes irányokat, a kéz lazítását, a figyelem fejlesztését szolgálja. Az írás kezdetben a mozgatható betűk kirakását jelenti, azaz csak egyszerű gondolatokat fejez ki, majd később a nyomtatott nagybetűkkel írnak a gyermekek óriási méretben. Montessori a körkörös, erőteljes firkamozgás miatt az írott betűk írását javallotta. De a mai világban a körülöttünk lévő sok nyomtatott betű láttán a gyermekeknek természetesebb, hogy a nyomtatott nagybetűs írással ismerkedjenek meg először. A mozgatható ábécével a gyermek kifejezheti gondolatait anélkül, hogy a betűket kellene leírnia.

A későbbiekben is ösztönözzük, bátorítsuk írásra a gyermekeket. Ebben segít a „gazdagító anyag”, azaz a biológiai, geometriai szekrény, a kártyák használata, az információk kitalálása, felírása. Mennyi idő alatt tanulnak meg írni ezzel a módszerrel a gyerekek? Nehéz erre válaszolni, hiszen egyénre, személyre szabottan haladnak. Montessori nem siettet, kiváró, türelmes hozzáállást ajánl. Az első két évet egy egységnek tekinti, így a második év végére tehető, hogy a gyerekek teljes mértékben elsajátítják az önálló írást. Példamutatásunk, pontosságunk, tisztaságunk, szép írásunk segíti a gyermekeket a továbbiakban is.

Montessori a „totális olvasást” említi, azaz a gyermek az olvasást ne lassú, fáradságos munkának élje meg, hanem természetes úton, örömmel, érdeklődéssel tapasztalja meg. Felkínálunk olyan különböző lehetőségeket, amelyek az olvasáshoz vezetnek.

A „kezdeti olvasás” a gyermek számára nem más, mint az írott vagy nyomtatott szavak hangokra történő átültetése, majd ezeknek a hangoknak az egyre gyorsabb kiejtése, amíg a szót „el nem olvassuk”. A kiejtési nehézségekkel ekkor még nem foglalkozunk.

A „tényleges olvasás” akkor kezdődik, amikor a gyermek megérti, hogy ki tudja betűzni azt, amit saját maga vagy mások írtak. Ez a legegyszerűbb művelet, a kiejtés szerint írt szavak kitalálásának mechanikus folyamata. Később rátérhetünk a „másképp mondjuk, másképp írjuk” típusú szavak olvasására. A teljes

olvasás a szövegértés élményét adja. Ez a megértés nem a speciális kérdések és gyakorlatok segítségével alakul ki – mint a hagyományos iskolában – hanem a nyelv tanulmányozásával fejlődik.

Az olvasás intim műfaj, hiszen a kezdeti olvasás csendes olvasás, a pedagógussal párban történik. Hangosan csak akkor olvas a gyerek, ha ő maga már biztosnak érzi magát (ez akár 3. vagy 4. osztály is lehet, addig a pedagógussal vagy a pedagógiai asszisztenssel olvashat).

A szógyakorlatokat akkor vezetjük be, amikor a gyermek már tud olvasni, és érti az egyszerű mondatokat. Ehhez való eszközök az utasításkártyák vagy a cselekedtető kártyák. Montessori pedagógiájában gyakran használja ezeket a kártyákat; gyakorlati alkalmazásuk a következőképpen működik: a gyermek elolvassa a kártyát, és aszerint cselekszik, például odaadja a barna lovat. A cselekedtető kártyák – például „*Vidd ki a szemetet!*,”; „*Rajzolj egy labdát!*” – cselekvésre, önálló mondatalkotásra készítetik a kártya olvasóját.

A nyelv elemeit a beszélt nyelvnek megfelelően vezetjük be: főnév, névelő, melléknév, ige. Montessori minden szófajhoz egy szimbólumot rendelt, így a gyermek már a fogalomalkotás előtt felismeri a szó szerepét a mondatban. A szín és a forma segíti az eligazodást, a válogatást és a csoportosítást. A tanulás az érzékeken keresztül az értelemhez fordul. Később a mondatelemzés során különböző nehézségű mondatokat lehet elemezni, s így a gyermek figyelme a szavak helyére és jelentésére fókuszál, és ez lehetővé teszi a mondatrészek – alany, állítmány stb. – funkciójának megértését.

A háromlépcsős tanóra felépítése a következőképpen alakul. A nyelvi leckék célja az, hogy pontos nómenklatúrát adjanak, a nevelő a megfelelő szót mondja meg. A nyelvi lecke három egymásra épülő lépcsőfokból áll. Az első lépcsőfok: létrejön a tárgy és a neve közötti kapcsolat. A második lépcsőfok: a név elhangzásakor a gyermek felismeri a megfelelő tárgyat. A cél az, hogy biztosak legyünk a név és tárgy közötti asszociáció szilárdságában, ez erősíti az emlékezetet, a passzív nyelvhasználatot. A harmadik lépcsőfok: az aktív nyelvhasználat, amikor rámutatunk egy tárgyra, s a gyermek megnevezi azt. Ha a gyermek téveszt, nem javítjuk ki, hanem félretesszük a feladatot, s később újra próbálkozunk a második lépcsőfokkal. Montessori szerint a gyermek hibája, tévesztése abból adódik, hogy még nem érett meg a feladatra, még nem került az érzékeny fázisba. Ezért azt javasolja, hogy később ismételjük meg a feladatot, és ne gyötörjük a gyereket, ne javítsuk a hibát.

Milyen alapvető képességekre van szükség az írás tanításához?

- Manuális képességekre: a kéz könnyűvé tételére, laza csuklóra, az íróeszköz helyes megtartására, a kéz összerendezett mozgására.
- Szellemi képességekre: logikus gondolkodásra, megfelelő szókincsre, analízisre és szintézisre való képességre.
- Indirekt előkészítésre: a mindennapi élet gyakorlatai segítségével mozgáskoordinációra és ellenőrzésére, a hüvelyk-, mutató- és középső ujj gyakorlataira, edzésére, a bal és a jobb irány, valamint a körmozgás ismeretére, a szem és a kéz koordinációjára.
- Motivációra, kitartásra.

Eszközök az íráshoz (klasszikus Montessori-eszközök): Egyrészt fém kiegészítő formák két tartóban: 10 darab fém, kék színű geometriai forma, rózsaszín, négyzet alakú fémkeretben. Minden formának egy kicsi fogantyúja van, hogy ki lehessen emelni. Cél a laza ceruzatartás, ceruzavezetés megtanulása, a vonalvezetés elsajátítása egy határon belül és a csukló lazítása. Az előkészítés a gyerekekkel közösen történik. Első lépésben a pedagógus egy lapot tesz az alátétre, a keret belső szélét körbehúzza színessel, majd a formát felemelve megmutatja, hogy egy négyzetet kaptunk. Második lépésben egy másik színű ceruzát veszünk a kezünkbe, és a kiemelt formát a rajzolt vonalra helyezzük, majd körberajzoljuk. Így két egyforma, de különböző színű formát kapunk. A harmadik lépésnél bemutatjuk, hogy a formát hogyan kell bevonalkézni balról jobbra,

felülről lefelé. A gyermek folytatja a gyakorlatot, legközelebb pedig már önállóan végzi el. A későbbiekben a formákat kitölti különböző satírozással, a formákat színes papírra rajzolja, kivágja, vagy a kivágott formákat kombinálja, variálja.

A második eszköz a dörzspapír betűk: a kis és a nagy nyomtatott, illetve írott ábécé kivágott betűi lakkozott falapokra felragasztva. Cél a betűk látással és tapintással történő felismerésének összekapcsolása a hangzással. Mindez az írás és az olvasás előkészítését, valamint a szavak felismerésének vizsgálatát szolgálja. Az előkészítés a következő: a pedagógus három, hangzásban és formában eltérő betűt (pl. *a*, *l*, *m*) a szőnyegre helyez. A gyakorlat a háromlépcsős tanóra keretében történik. Első lépésben az egyik betűt a tanuló elé tesszük, majd mutató- és középső ujjunkkal író mozdulattal átrajzoljuk, és hangosan kimondjuk a betűnek megfelelő hangot. A gyermek ezt megismétli. A nevelő olyan szavakat mond, amelyekben ez a hang szerepel. Ha a gyerek a betűt helyesen át tudja rajzolni és meg tudja nevezni, ugyanígy teszünk a másik két betűvel is. Második lépcsőben mind a három betű elől van, és megkérjük a gyermeket, hogy mutasson rá a három közül az egyikre, rajzolja át, és hangoztassa helyesen (pl. mutasd meg az *m* betűt). Harmadik lépcsőben megkérdezzük és mutatjuk: milyen betű ez? A tanuló megnevezi, átrajzolja, hangoztatja a betűt. A továbbiakban gyakorolhatja csukott szemmel és helyesen hangoztatva vagy a pedagógussal is, aki felmutat egy betűt, a gyermek hangoztatja, majd olyan szót keres, amely az adott betűvel kezdődik.

A tanítás mindennapjai

A Montessori-módszer alkalmazása a Batthyány Lajos Általános Iskolában nagy sikernek örvend a gyermekek, a szülők és a pedagógusok körében is. Már 10. éve folyamatosan indítunk Montessori-szemléletű osztályokat. Iskolánk színességét tükrözi, hogy minden évfolyamon tanítunk Montessori-módszerrel, s a párhuzamos osztályokban angol–testnevelés tagozatot kínálunk. Napirendünk a következő:

8–9-ig: felelősi munkák elvégzése, beszélgető kör, reggelizés

9–11-ig: munkálkodás, rugalmas tanítási blokk, közben a gyermekek igénye szerint: levegőzés, szabad játék

12-től: ebéd

12.30-tól: csendeskedés, mesemondás (tanító, tanár)

13-tól: levegőzés, szabad játék

14-től: művészetek; zene, kézműveskedés, egyéni feladatok, eszközölés

15.30-tól: uzsonnázás, pihenés, mesehallgatás, rend

16-tól: hazamenetel

Egy tanítási blokk felépítése a következőképpen alakul: a) Közös beszélgetés az adott témáról. A közös beszélgetés, más szóval Montessori „nagyszőnyeges” beszélgetés a hagyományos oktatásban frontális munkaformát jelent. b) Egyéni feladat, amelyet mindenki a saját tempójában készít el, majd önállóan ellenőrzi a munkáját, s végül a tanítójával személyesen megbeszéli a tevékenységét, szóbeli visszajelzést kap a tanítótól. c) Egyéni feladat, amely személyre szabott, a gyermek előre megbeszéli a tanítóval (irányított eszköz-, illetve feladatválasztás), önellenőrzést végez, bemutatja vagy elmondja pedagógusának munkálkodásának eredményét, amelyre szóbeli értékelést kap. d) Egyéni szabad eszközválasztás, amelynek során a tanuló bármilyen feladatot, eszközt választhat, önállóan ellenőriz, majd beszámol tanítójának a munkálkodásáról, amelyre szóbeli értékelést kap.

Ha a gyermek elfárad, akkor megpihenhet, ledőlhet, kimehet az osztályból, ehet, ihat úgy, hogy más munkáját ne zavarja meg. A Montessori-módszer tanulási időrendjét nem iskolai csengetés szabályozza, hanem a minden reggel közösen megbeszélte napirend. A pedagógus kis csengettyűvel jelzi, ha közölni szeretne valamit

a közösséggel. Az időbeosztást mindig piros koronggal jelezzük a falon lévő órán, hogy a gyerekek érezzék, tervezzék a munkálkodásra, a pihenésre szánt időt.

Azok a gyerekek, akik már elkészültek a munkálkodásukkal, „saját” (könyvtári vagy otthonról hozott szépirodalmi, ismeretterjesztő) könyvet vesznek elő, s böngésznek a szőnyegen, párnán, és nem zavarják a többi munkálkodót a tevékenységükben.

Egy magyar blokkon belül 2. osztályos tanulók egyénre szabott feladatait vázlatosan mutatjuk be az alábbiakban.

1. Mondatfajták felismerése, három könyvecske segítségével három nehézségi fokozatú feladatsor önellenőrzéssel. A könyvben minden oldalon öt mondat található. Az eszközhöz mellékelt csipesszel jelzik az olvasott mondatok mellett a helyes mondatfajta megoldását. Cél: a feladatok megoldásával a mondatfajták ismeretének rögzítése. Önellenőrzés: a könyvecskék hátoldalán (1. kép).

1. kép

2. Mondatok és képek egymáshoz rendelése. A szöveget írott betűkkel olvashatja a gyermek. Cél: az írott szöveg biztos olvasása, szókincsbővítés, mondatfajták megismerése. Önellenőrzés: a lapok hátoldalán található (2. kép).

2. kép

3. Mozgatható írott kicsi és nagy ábécéből önálló mondatok alkotása. Cél: a helyesírás fejlesztése, a mondatfajták önálló alkalmazása, helyesírásuk elmélyítése. Önellenőrzés: tanítói segítséggel vagy külön kártyasoron (3–4. kép).

3. kép

4. kép

4. Nyelvtani ismereteket tartalmazó doboz. A kérdések a kártyákon szerepelnek, a válaszok a keretezett alaplapon. Cél: az elvont nyelvtani és helyesírási szabályok rögzítése gyakorlatokon keresztül. Önellenőrzés: a jó megoldással egy ismert festmény alakul ki (5. kép).

5. kép

4. Tükörfírás-dobozka, amelyben kártyákon írottan, tükörfírással írt szöveg olvasható, a megfejtéshez tükröt adunk. Cél: az írott írás olvasásának erősítése. Önellenőrzés: a kártyák hátoldalán található írottan a helyes szöveg (6. kép).

6. kép

5. Kép és szó egymáshoz rendelése három nehézségi fokozatú sorozattal: nyomtatott nagybetűkkel, nyomtatott kisbetűkkel, írott betűkkel. Cél: a biztos betűismeret, a biztos szövegértés kialakítása. Önellenőrzés: a kicsi kártyák hátoldalán (7. kép).

7. kép

6. Mondatok hozzárendelése a megfelelő képhez, három nehézségi fokozattal. Cél: a megértő olvasás erősítése, a mondatfajták gyakorlása. Önellenőrzés: a lapok hátoldalán (8. kép).

8. kép

7. Írott mondatok és képek dossziéja, három nehézségi fokozattal: 1–2 mondattal, 3–5 mondattal, szöveggel. A képeket a megfelelő írott mondathoz kell helyezni. Cél: a pontos olvasás fejlesztése, a szövegértés kialakítása, a betűformák rögzítése. Önellenzés: a képek hátoldalán (9. kép).

9. kép

8. Nyelvtani dobozka kártyákkal. A kártyákon mondatok olvashatók, s szóban meg kell határozni a mondatfaját. Cél: a pontos olvasás, a mondatfajta felismerése, a mondatvégi írásjelek alkalmazásának gyakorlása. Önellenzés: a kártyák hátoldalán (10. kép).

10. kép

9. Ábécékígyó dobozkában. A kígyó testén feladatok vannak, egy-egy betű betűszomszédait kell meghatározni. Cél: a betűrend és a betűformák rögzítése. Önellenzés: a kígyó hátoldalán (11. kép).

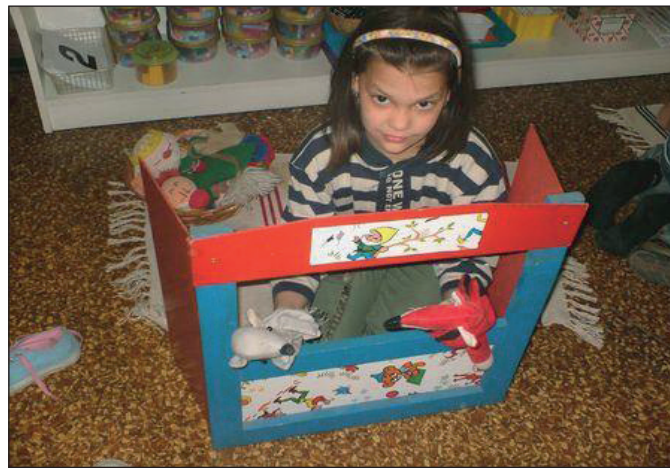

11. kép

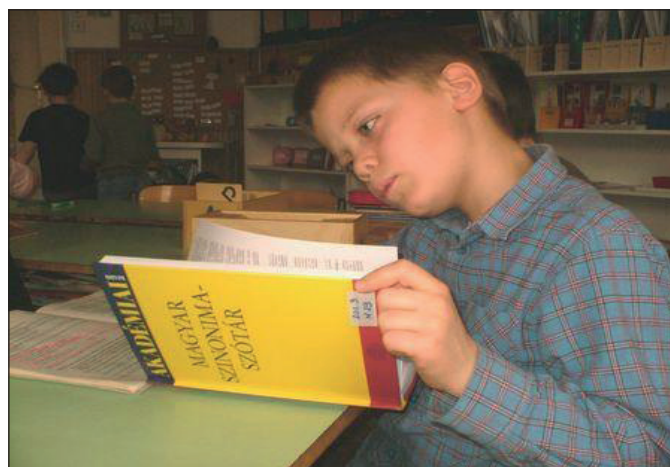
15. kép

13. Bábozás megadott mondatfajtákhoz. Önálló példamondatok alkotása a mondatfajtákhoz. Cél: a szókincsbővítés, a mondatfajták helyes alkalmazása, a kreativitás fejlesztése (16. kép).

16. kép

14. Szinonimaszótár használata önálló szövegalkotás során. Cél: a szókincsfejlesztés, a szótárak helyes alkalmazásának ismerete, a pontos olvasás fejlesztése, a kreativitás fejlesztése (17. kép).

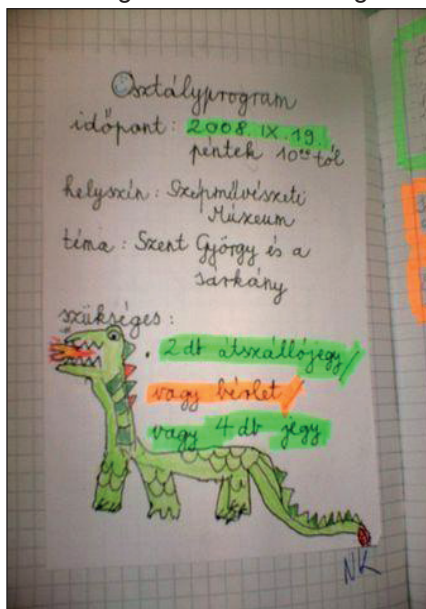
17. kép

A bemutatott eszközöket kollégáimmal, Bónáné Puskás Katalinnal, Bánkutiné Benedek Erikával és Patakiné Koscsó Erzsébettel közösen készítettük. A magyar nyelv és irodalom tanításánál adaptálni kellett a módszert,

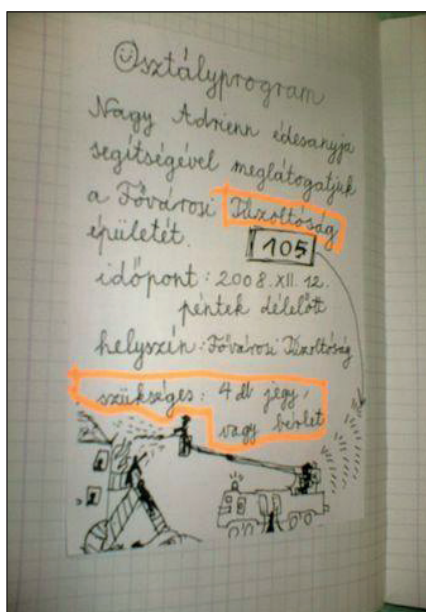
Így magunk terveztük és kiviteleztuk ezeket az eszközöket Montessori elvei szerint. A fotókat magam készítettem a saját osztályomban.

A tanórán kívüli nevelés lehetőségei

A tanítási órán kívüli ismeret- és élményszerzést is nagyon fontosnak tartjuk, így beépítjük a tanítási-tanulási folyamatba. Néhány példa egy 3. osztályos magyar blokk programjából, amelynek előzménye egy múzeumlátogatás (18. kép), illetve a tűzoltó foglalkozásának a megismerése volt (19. kép).

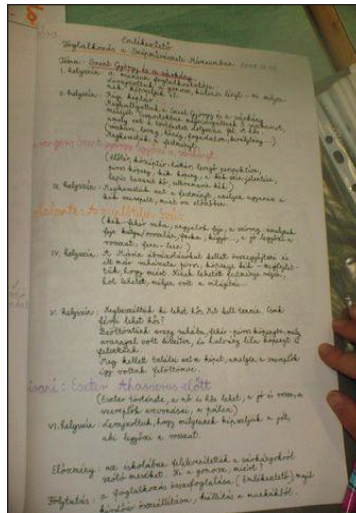

18. kép

19. kép

Először ellátogattunk a Szépművészeti Múzeumba, ahol a Szent György és a sárkány című és témájú alkotásokat tekintettük meg. Szent Györgyről könyveket gyűjtöttünk, felolvastunk a témával kapcsolatos szövegeket, kiemeltük a lényegét, ez volt az iskolai előkészítés. A múzeumban múzeumpedagógus segítette a téma feldolgozását. Az iskolába visszatérve egy emlékeztetőt állítottunk össze (20. kép).

20. kép

Célja: a látott és hallott ismeretek rendszerezése és a lényeg kiemelése. Ezután lerajzoltuk a látottakat, amelynek célja az érzelmi-értelmi lenyomat létrehozása volt (21. kép).

21. kép

Végül *Tudod-e?* lapot állítottak össze a gyerekek a társaiknak (22. kép).

22. kép

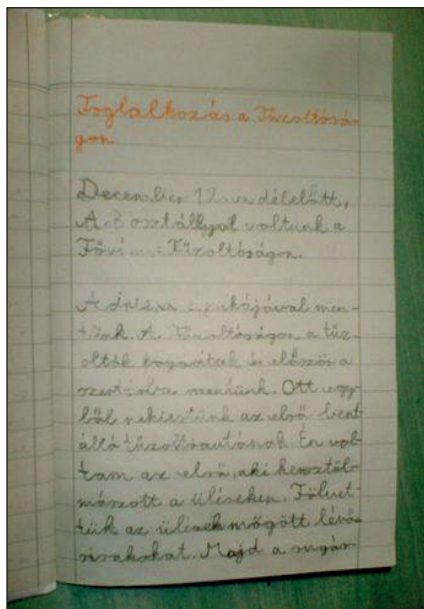
Célja, hogy az új ismereteket kérdésekké alakítsák a tanulók. A kérdéssor megoldási lapját is elkészíthették, amellyel rendszerezték és elmélyítették a tudásukat. Az írást önállóan, eszközként használják.

Ezt követően a Fővárosi Tűzoltóparancsnokságra látogattunk el, ahol bemutatták a parancsnokság épületét, eszközeit, és ismertették a tűzoltók feladatait. A gyerekek mindent kipróbálhattak, felvehettek, megvizsgálhattak. Az iskolába visszatérve közös óriásrajzot készítettek (23. kép).

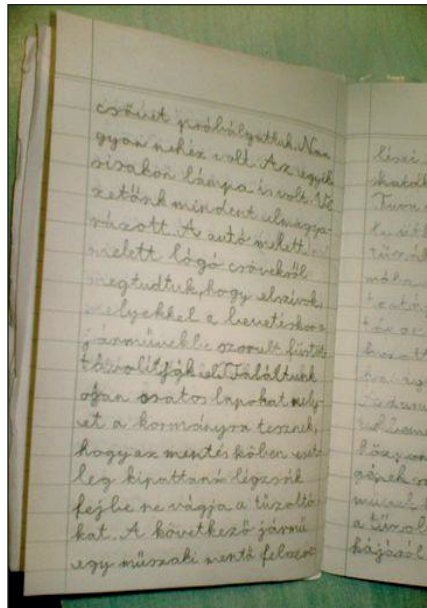

23. kép

Célja, hogy a látottakat érzelmileg is rögzítsék, s a számukra fontos részleteket megjelenítsék. Ezután önálló fogalmazást készítettek a látogatásról (24. és 25. kép).

24. kép

25. kép

Ennek célja a szókincsbővítés, a mondatfajta használata, a szöveg önálló alkotása, az érzelmek kifejezése, az élmény megfogalmazása volt. Végül kiállítottuk az óriásképet, és egyenként (aki szerette volna) meghallgattuk a fogalmazásokat, az élménybeszámolókat.

A Montessori-módszert alkalmazó iskolákban nincs házi feladat. A gyerekek a munkáikat hétfővégre hazaviszik, otthon megmutatják. Egyéni írásbeli munkáikat dossziékba gyűjtjük, majd könyvekké fűzzük össze, így rendszerezzük (26. és 27. kép).

26. kép

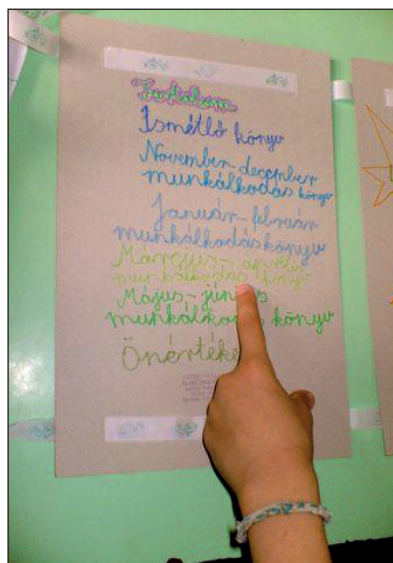
27. kép

A könyveket a saját készítésű, köthető dossziéba rendezzük év végére (28. kép).

28. kép

A belső borítón jelzik a tanulók, mit is tartalmaz az összekötött dosszié (29. kép).

29. kép

Második osztályban már az önértékelésüket is csatolják (30. kép).

30. kép

Sokan úgy gondolják, hogy a Montessori-képzésben részt vevő tanulók egyedül dolgoznak az eszközeikkel, és beszédkészségük nem fejlődik megfelelően. Szerintünk ez nem így van. Fontosnak tartjuk a tartalomelmondást, a mesék szerepek szerinti eljátszását és a sok verstanulást (31. kép).

31. kép

A gyerekek egyéni haladási lapján a félévi verskínálatot felírjuk, s a gyermek személyesen jelentkezik, hogy megtanulta a verset, s szívesen felmondaná kívülről. Külön meghallgatja a pedagógus, biztatja, majd jelzi a lapon a hibátlan előadást (32. kép).

September	Október	November	December
OK./3.o. Osmád-imre. Négy betűvel	OK./26.o. Magyar népdal Elment a madárka	OK./62.o. Mazai Andri Szevasz szó!	OK./73.o. Gránát lomb Doromból
OK./5.o. Birtalan Ferenc Üzenet	OK./29.o. Zelt Zoltán Vers a három lelőről	OK./69.o. Dida Jenő Itt van a nagy karácsony	OK./75.o. Szabó Lőrinc Ésik a hó...
OK./9.o. Petőfi Sándor Ősz eleje	OK./61.o. Kányádi Sándor Két hű kezeletke	OK./68.o. Kányádi Sándor Bálgay Már	

32. kép

Irodalom

Kurucz Rózsa 1994. *Montessori-pedagógia*. Nodus Kiadó. Veszprém.

M. Nádás Mária 2001. *Adaptivitás az oktatásban*. Comenius Bt. Pécs.

Montessori, Maria 2002. *A gyermek felfedezése*. Kartaphilus Kiadó. Budapest.

Kovács, Éva

First language teaching in Montessori pedagogy

Maria Montessori's method provides today's teachers with a large number of new approaches, ideas and materials for the teaching of writing, reading and grammar skills. The Montessori method has been used at the Batthyány Lajos Általános Iskola (Batthyány Lajos Primary School) in Budapest for ten years. This paper starts with Maria Montessori's short biography. Then it introduces the Montessori schools in Hungary. It illustrates Montessori pedagogy with practical examples and ideas rather than with theoretical explanations. It gives insight into how to improve time management, and how to use different work forms and other organizational possibilities. It lists the typical materials of Montessori pedagogy for personalized teaching. The article aims to show the currentness and the advantages of the method. It also aims to raise the readers' interest to study and maybe even to try the Montessori method.

Kulcsszók: pedagógia, írás, olvasás, óratervezés, Montessori módszere

Keywords: pedagogy, writing, reading, lesson planning, Montessori method

Az írás szerzőjéről

Kovács Éva

Batthyány Lajos Általános Iskola, Budapest, Magyarország